

Το Αντιλαϊκό Όραμα του Νεοφιλελευθερισμού για Εκπαίδευση «Αριστείας» – Εκπαιδευτικές, Κοινωνικές και Οικονομικές Προεκτάσεις

Μια από τις πιο σημαντικές διαδικασίες πολιτικής πάλης στη σημερινή νεοφιλελεύθερη παγκοσμιοποιημένη ανθρωπότητα, είναι η ανάλυση και η συστηματική αποδόμηση του εννοιολογικού οικοδομήματος της, τα εφευρήματα –ιδεολογικά και φραστικά– που νομιμοποιούν την κυριαρχία και επέκτασή της. Στο άρθρο αυτό αναλύεται το πολυδιατυπωμένο κατευθυντήριο δόγμα της «*Εκπαίδευσης Αριστείας*» ως μοντέλο μόρφωσης, κατάκτησης γνώσης και τελικά ως αντιδραστικό μοντέλο καταμερισμού εργασίας.

Η Κοινωνία της Γνώσης – Η Οικονομία της Γνώσης

Στο χώρο της Παιδείας τα τελευταία 15 χρόνια, από τη συμφωνία περί «*Στρατηγικής της Λισσαβόνας*» το 1995, παρατηρείται μία στροφή στη προωθούμενη εκπαιδευτική πολιτική. Στα πλαίσια της πλήρης ένταξης της επιστήμης-γνώσης στον παραγωγικό κύκλο κερδοφορίας, η εκπαίδευση καθίσταται ένας ακόμα κλάδος οικονομικής δραστηριότητας. Όλοι οι κανόνες της Αγοράς επεκτείνονται αυτόματα στο νέο μορφωτικό προϊόν το οποίο, αντίθετα στην προσέγγιση της «*Ενιαίας Γνώσης*» που θεωρεί τη διαδικασία μόρφωσης μία ολιστική διανοητική καλλιέργεια που πρέπει να επιτελείται από ενιαίους κύκλους σπουδών και ενιαίες δομές εκπαίδευσης ώστε να διαμορφώνει την «*Κοινωνία της Γνώσης*», καταταμαχίστηκε πολυεπίπεδα, και κάθε επίπεδο σε αντικείμενα, σε ποιότητες, αλλά και διαφορετικές αγοραίες αξίες ως αναφορά το αντίκρισμα του προϊόντος αυτού στο χρηματιστήριο της εργασίας. Η ιδιωτικοποίηση όλων των βαθμίδων εκπαίδευσης στην Ε.Ε. είναι εδώ και χρόνια δεδηλωμένη επιδίωξη. Σε κείμενο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής περί «*Εκπαίδευσης και Κατάρτισης από Απόσταση*» (7/3/1990) αναφέρεται κυνικά για το πώς αντιλαμβανόταν για παράδειγμα το Ανοικτό Πανεπιστήμιο: «*Ένα ανοικτό πανεπιστήμιο είναι μια βιομηχανική επιχείρηση και η ανώτατη εκπαίδευση είναι μια νέα βιομηχανία. Αυτή η επιχείρηση πρέπει να πουλήσει τα προϊόντα της στην αγορά της διαρκούς κατάρτισης, την οποία διέπουν οι νόμοι της προσφοράς και της ζήτησης*» [1]!

Ο σχεδιασμός αυτός προφανώς θα είχε το αποτέλεσμα τα ιδρύματα πολλών ταχυτήτων, και την εισαγωγή της εκπαίδευσης σε μια γενικότερη κρισιακή κατάσταση με μόνιμα χαρακτηριστικά, ως κληρονόμος των συμπτωμάτων της καπιταλιστικής οικονομίας, τέτοια ώστε να υπονομεύεται ο ίδιος ο ρόλος της μορφωτικής διαδικασίας, αλλά πρωτίστως η ίδια η «*αξία της γνώσης*». Βλέποντάς το ζήτημα μακροσκοπικά, μπορεί κανείς να διαπιστώσει πως από τη στιγμή που η γνώση παραδίδεται ολοκληρωτικά στην κεφαλαιοκρατική διαχείριση (είτε κρατικά ελεγχόμενη μέσω ιδρυμάτων ΝΠΙΔ, είτε κατεξοχήν ιδιωτικών επιχειρήσεων) η υπαξίωσής αυτού του κοινωνικού αγαθού είναι απλά μία φυσική ανάγκη του οικονομικού παραγωγικού κύκλου. Όπως εκμηδενίζει την αξία των υλικών προϊόντων της ανθρώπινης εργασίας για να πουλήσει τα νέα, έτσι ακριβώς πρέπει να εκμηδενίζει την αξία της γνώσης-μόρφωσης για να πουλήσει τα νέα μορφωτικά προϊόντα.

Η στρατηγική μετάβαση από την κλασική οικονομία μαζικής παραγωγής εμπορευμάτων στην «*Οικονομία της Γνώσης*» ήταν ένα βήμα των δυτικών χωρών που παρουσιάστηκε: α) ως πρόοδος των κοινωνιών αυτών, ως ένα είδος διανομής του παραγμένου πλούτου προς στο λαό, β) ως αναγκαιότητα-μονόδρομο για την στόχευση στην «*καινοτομία*» –εκφρασμένη ως «*υψηλή ποιότητα προϊόντων*»– που θα εξασφάλιζε την ανταγωνιστικότητα των δυτικών προϊόντων στο διεθνοποιημένο ανταγωνιστικό περιβάλλον. Ανάμεσα σε αυτά, η προοδευτική διάνοηση προσθέτει με έμφαση τη σημαντικότητα του κεφαλαίου γνώση-μόρφωση για την παραγωγή. Η γνώση υπαξιώνεται διπλά: και ως καταναλωτικό προϊόν για τον άνθρωπο, ώστε να πουληθεί η νέα γνώση αιχμής, αλλά και ως μέσο παραγωγής με φορέα πάλι τον άνθρωπο. Έτσι, αποτελεί ένα ειδικού τύπου κεφάλαιο, το οποίο προσπαθεί κόντρα στην υπαξίωσή του να αναγεννηθεί εκτός τους κύκλου παραγωγής και χωρίς κόστος για τον κεφαλαιοκράτη.

Με άλλα λόγια, ο διαρκώς καταρτιζόμενος εργαζόμενος που ως καταναλωτής προϊόντων γνώσης αναζωογονεί την κεφαλαιακή του αξία ως μέσο παραγωγής, εκτός του κύκλου παραγωγής και χωρίς ουσιαστικό κόστος για το Κεφάλαιο (το κόστος συλλογικοποιείται στην κοινωνία), είναι προφανώς η πραγμάτωση ενός νεοφιλελεύθερου «ονείρου», το αναδημιουργούμενο κεφάλαιο μέσω μιας διαδικασίας που δε μπορεί να επιτελέσει η άψυχη ύλη.

Η διαχείριση της ζωντανής εργασίας ως γνωσιακό-επιστημονικό κεφάλαιο στην Οικονομία της Γνώσης, λοιπόν, είναι μια προσέγγιση που ο νεοφιλελευθερισμός θεωρεί ότι του παρέχει εγγυήσεις για υψηλή κερδοφορία. Η δυνατότητα αυτόματης ιδιοποίησης των αποτελεσμάτων της γνώσης από τα μονοπώλια ως άυλα προϊόντα εργασίας (πατεντοποίηση / εταιρική τεχνογνωσία), η εντεινόμενη αντίθεση γνώσης-εργασίας που προκαλείται από την εισαγωγή του μέτρου της «γνωσιακής αξίας» της εργασίας το οποίο διαχωρίζει όλο και περισσότερο την εργασία σε «χειρονακτική» και «πνευματική» και αντικειμενικοποιεί το φτήνεμα μαζών εργατικής δύναμης, η δυνατότητα αυτοαναζωογόνησης της «γνωσιακής αξίας» της εργασίας σε ατομικό επίπεδο η οποία αυτόματα εντείνει και τον ανταγωνισμό στην μισθωτά εργαζόμενη τάξη, είναι μερικές από τις εγγυήσεις για αυτή την κερδοφορία.

Από την Οικονομία της Γνώσης στην Οικονομία της Αριστείας: Το νέο δόγμα της «Αριστείας» στην εκπαίδευση

Όλο και περισσότερο, σε παγκόσμια κλίμακα, η έννοια κλειδί σε κάθε στρατηγικό πλάνο ανάπτυξης είναι η «Αριστεία», η οποία αναγνωρίζεται ως η σημαντικότερη «*κινητήρια δύναμη της ανθρωπότητας, των αγορών αλλά και των κοινωνιών*». Υπάρχει δε, μια ομάδα εννοιών που αλληλοσυμπληρώνονται και κατά την περίπτωση εκφράζουν τη νέα αντίληψη για το μοντέλο ανάπτυξης: *καινοτομία, πρωτοπορία, αριστεία, ανταγωνιστικότητα, αξιοκρατία, πρόοδος*. Αυτό το πλαίσιο ορίζει τη νεοφασίζουσα ιδεολογική βάση μιας νέας μετάλλαξης των όρων και σχέσεων παραγωγής, η «*Παγκοσμιοποιημένη Καπιταλιστική Οικονομία της Γνώσης*» θα μετατραπεί στην ακόμα πιο αντιδραστική «*Παγκοσμιοποιημένη Καπιταλιστική Οικονομία της Αριστείας*». Το ντόμινο που θα προκληθεί από την εισαγωγή σε μια εποχή ακόμα πιο ασύμμετρης ανάπτυξης θα έχει μοιραία τραγικές επιπτώσεις στις δυτικές κοινωνίες.

Ας επανέλθουμε στο χώρο της Εκπαίδευσης αφήνοντας την Εργασία για τη συνέχεια. Στην Ευρώπη η Ε.Ε ήδη από το 6^ο πλαίσιο για την Έρευνα και την Τεχνολογία έθεσε ως προϋπόθεση για τη χρηματοδότηση των προγραμμάτων της, την ύπαρξη «*δικτύων αριστείας*», δηλαδή μια κρίσιμη και επαρκή μάζα ερευνητών η οποία να μπορεί να διαχειριστεί τα «*ολοκληρωμένα προγράμματα*», τα μεγάλα ερευνητικά έργα με υψηλή στρατηγική σημασία. Προωθείται επίσης ο «*Ευρωπαϊκός Χώρος Έρευνας και Καινοτομίας*» (βασική συνιστώσα της συνθήκης της Λισσαβόνας) ο οποίος ομογενοποιείται μέσω και της συνθήκης της Μπολόνιας. Όλα τα ιδρύματα πλέον πρέπει να ανταγωνίζονται ώστε να αποτελούν μέλη της «*αριστο-κρατικής λίγκας*» η οποία θα έχει και τη μερίδα του λέοντος στη μικτού τύπου χρηματοδότηση.

Αυτά έχουν να κάνουν με την έρευνα, όπου και η συναίνεση πάνω στο νέο δόγμα είναι πιο εύκολη λόγω των ειδικών σκοπών της έρευνας. Τί γίνεται όμως όταν το ιδεολόγημα της Αριστείας επεκτείνεται αυθαίρετα σε άλλες κοινωνικές διαδικασίες; Τί θα σήμαινε η υιοθέτηση του δόγματος αυτού για την δόμηση των Πανεπιστημίων της νέας εποχής, ακόμα χειρότερα των σχολείων του αύριο και κατά συνέπεια των κοινωνιών του αύριο;

Η Ελλάδα δε μένει πίσω

Στην Ελλάδα από το 2004 και ύστερα, λόγω και των προωθούμενων αλλαγών στο θεσμικό πλαίσιο λειτουργίας της Τριτοβάθμιας Εκπαίδευσης από τις νεοφιλελεύθερες δυνάμεις (βλ.. [4] για μία ταξική ανάλυση των αναδιαρθρώσεων αυτών), το νέο δόγμα υποστηρίζεται από φανατικούς οπαδούς οι οποίοι

επί παντός επιστητού προπαγανδίζουν το νεοφιλελεύθερο φραστικό νεωτερισμό: «η εκπαίδευση πρέπει να στοχεύει στην αριστεία!». Για να δείξουμε ένα παράδειγμα χωρίς να αναφερθούμε προσωπικά σε πρυτάνεις, υπουργούς, εκπροσώπους των βιομηχάνων κ.α., που κατ' επανάληψη έχουν δηλώσει τη σύνταξή τους με το νέο δόγμα, θα αναφέρουμε επίσημες απόψεις θεσμικών φορέων. Το Νοέμβριο του 2006 το Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας εξέδωσε τα συμπεράσματα διημερίδας για την «Ευρωπαϊκή Προοπτική των Ελληνικών Πανεπιστημίων», όπου στην εισαγωγική παράγραφο «Οραματισμός» διατυπώνει μόνο τη φράση: «Η αριστεία στην εκπαίδευση αποτελεί όραμα για τους Έλληνες» [2]. Αν και στη συνέχεια στους «Εκπαιδευτικούς Στόχους» αναφέρει την «παροχή εκπαίδευσης υψηλής ποιότητας για κάθε Έλληνα» δεν αποφεύγει να αναφερθεί και πάλι στην «διεθνή ανταγωνιστικότητα, την εκπαίδευση και έρευνα αριστείας». Μια ωραιοποιημένη σαλάτα αντιφατικών πολιτικών προσανατολισμών!

Για να καταλάβουμε το πώς αυτό το ιδεολόγημα θα περάσει πολύ εύκολα στις χαμηλότερες βαθμίδες αρκεί να δούμε ότι τα Ελληνικά Πανεπιστήμια διεκδικούν να έχουν την απόλυτη ευθύνη στην επιλογή των εισακτέων φοιτητών τους, άρα και τη δυνατότητα επιβολής του δικού τους αναπτυξιακού/αξιολογικού δόγματος στον τρόπο που λειτουργεί το σχολείο. Πολύ γρήγορα θα ακούσουμε λογύδρια από διευθυντές σχολείων, γραφείων εκπαίδευσης ή ακόμα και ανθρώπων ανώτερων πολιτικών πόστων που θα αναφέρονται στον «οραματισμό τους περί σχολείων αριστείας»!

Αριστεία και αποθέωση ταξικών διαχωρισμών

Η Αριστεία, από την κοινωνιολογική της πλευρά, είναι ένα ειδικό φαινόμενο το οποίο όπως όλα, υποβοηθείται από την ύπαρξη κάποιων ευνοϊκών συνθηκών για ένα άτομο: α) σε μικρότερο βαθμό από τις ειδικές ικανότητες-κλίση του σε ένα συγκεκριμένο γνωστικό αντικείμενο που επίσης τυχαίνει να το έχει επιλέξει για συστηματική μελέτη, β) σε μεγαλύτερο βαθμό από τις ατομικές ικανότητες που είναι επιμελώς «κατασκευασμένες-καλλιεργημένες» μέσα από αυστηρές πολυετείς διαδικασίες μάθησης που μπορεί να ξεφεύγουν από τα πλαίσια που κινείται η βασική εκπαίδευση των σχολείων, π.χ. εντατικοποιημένη ενασχόληση με εξειδικευμένα γνωστικά αντικείμενα, φροντιστηριακή ενισχυτική μάθηση. Ιδιαίτερα το δεύτερο σημείο αναδεικνύει την ακόμα πιο έντονη ταξικότητα της έννοιας της «αριστείας» σε σχέση με την σημερινή έντονη ταξικότητα της «εκπαίδευσης και μόρφωσης» την οποία ομολογεί ανοιχτά ακόμα και ο νεοφιλελεύθερος κόσμος. Για να κατορθώσει την αριστεία ένα παιδί θα πρέπει να έχει προφανώς σταθερή οικογενειακή υποστήριξη, απροσδιόριστου ύψους οικονομική στήριξη και φυσικά ατελείωτη προσωπική διάθεση. Πρακτικά μιλάμε για μια εξατομικευμένη «μορφωτική επέμβαση» με αυστηρές προϋποθέσεις. Υπό αυτή την έννοια η αριστεία, έτσι όπως ορίζεται βερμπαλιστικά για τις ανάγκες της νεοφιλελεύθερης ολοκλήρωσης, δεν αφορά το σύνολο της πολυστρωματωποιημένης κοινωνίας.

Θα πρέπει να ξεκαθαρίσουμε ότι η επιστημονική αριστεία-πρωτοπορία, ως φαινόμενο όπου μια μερίδα ανθρώπων ξεφεύγουν από τη νόρμα της εποχής τους, είναι χρήσιμη για την εκάστοτε κοινωνία, με την προϋπόθεση ότι υπάρχουν οι κατάλληλοι μηχανισμοί ευρείας κοινωνικοποίησης του οφέλους του έργου τους. Ο καπιταλισμός, διαθέτει ένα και μόνο τέτοιο μηχανισμό: την Αγορά, έτσι το Κεφάλαιο μέσω δογμάτων όπως η αριστεία προσπαθεί να αντικειμενικοποιήσει –δήθεν στη βάση της αξιοκρατικής ανταμοιβής των άξιων– την αποκοινωνικοποίηση της πρωτοπόρας γνώσης που είναι και υψηλά κεφαλαιοποιήσιμη. Τη μετατρέπει σε ένα αγαθό για λίγους κλεισμένους μέσα σε εργαστήρια και ελιτίστικα ιδρύματα, μακριά από την πραγματική κοινωνία, αλλά ταυτόχρονα πολύ κοντά στις ανάγκες του «επιχειρείν» που αναζητά νέα πεδία δραστηριοποίησης. Τελικά, η πρωτοπόρα γνώση επανακοινωνικοποιείται μέσω του μηχανισμού της Αγοράς και των αξιών της, μέσα από τα προϊόντα της καπιταλιστικής παραγωγής τα οποία όμως ως υλικά αγαθά αποσυνδέονται από τη γνώση που τα σχεδίασε. Έτσι προκύπτει η επιστημονική-τεχνολογική «παρθενογένεση» που ανατροφοδοτεί ελάχιστα με γνώση τις κοινωνικές μάζες, ακόμα λιγότερο τα χαμηλότερα στρώματα, διαφυλάσσοντας καλά τα επιστημονικά μυστικά της παραγωγής. Η υλική πρόοδος αυτού του τύπου πληρώνεται πολλαπλά από

την εργαζόμενη κοινωνία η οποία: παράγει και στηρίζει με τα χρήματά της τους ικανούς επιστήμονες καθώς και την συνολική κοινωνική μόρφωση, παράγει τα προϊόντα καταθέτοντας υπεραξία και τέλος ως καταναλωτής ξαναγοράζει τα ίδια τα προϊόντα που παρήγαγε αποδίδοντας ξανά στο Κεφάλαιο την υπεραξία που δεν πληρώθηκε στον διεξαχθέντα κύκλο παραγωγής.

Μια πιο ανθρωποκεντρική σοσιαλιστική προσέγγιση θα έθετε ως κατεύθυνση την έμμεση ενίσχυση της χρήσιμης αριστείας (ο όρος χρήσιμη αριστεία είναι συζητήσιμος). Η βάση της προσέγγισης αυτής είναι ότι η άμεση και μονόπλευρη ενίσχυσή της αριστείας των καλύτερων δεν μπορεί να αποτελεί βασική πολιτική επιδίωξη-κατεύθυνση για την κοινωνική πρόοδο, όπως θεωρεί σήμερα ο νεοφιλελευθερισμός. Και αυτό διότι το μέτρο της αριστείας προϋποθέτει τον διαχωρισμό των υποδεέστερων οι οποίοι πρέπει να δημιουργούνται εκ των πραγμάτων για να ορίζεται και η Αριστεία.

Η ουσία είναι ότι τα οφέλη του εκπαιδευτικού συστήματος θα πρέπει να αποτιμώνται σε ένα συνολικό κοινωνικό επίπεδο. Ιστορικά οι κοινωνίες και η ποιότητα ζωής τους χαρακτηρίζονταν πάντα από τη μέση κατάσταση που μπορεί να βρεθεί ένα άτομο-μέλος τους καθώς επίσης και από την απόκλιση των άκρων από το τυπικό παράδειγμα ανθρώπου, ιδιαίτερα του κάτω άκρου. Η προσδοκία θα πρέπει να είναι για μια κοινωνία με μικρή απόκλιση κυρίως ενισχύοντας τους ασθενέστερους. Στα πλαίσια αυτά και δίνοντας εγγυήσεις για τη στήριξη της διαφορετικότητας και των αναγκών κάθε ατόμου που επιθυμεί τη μόρφωση, η ανάδειξη ανθρώπων με κλίσεις, ταλέντα, όρεξη να κάνουν το ένα βήμα παραπέρα σε επιστημονικό επίπεδο είναι απλά μια... στατιστική βεβαιότητα. Άλλωστε, τις τελευταίες δεκαετίες όπου βελτιώθηκε το συνολικό βιοτικό επίπεδο των Ελλήνων, παρατηρήθηκε και μια σχεδόν αναλογική άνθιση των επιστημών και της «παραγωγής μυαλών», ακόμα κι αν δεν είχε εφαρμοστεί κανένα δόγμα «Αριστείας»!

Εκκασισμός εκπαιδευτικών δομών και τα σημάδια παρακμής του καπιταλιστικού συστήματος

Με βάση αυτά μπορεί να διακρίνει ο οποιοσδήποτε το πολιτικό βάθος και σοβαρότητα που λαμβάνει η αριστεία, μια κατά τα άλλα εύηχη λέξη, για τη μόρφωση των λαϊκών στρωμάτων. Η εκπαιδευτική διαδικασία θα εμποτιστεί ακόμα περισσότερο από καταπιεστικούς ανταγωνισμούς κατά το αμερικάνικο «ο νικητής τα παίρνει όλα» (*the winner gets it all*) ενώ είναι θέμα χρόνου απόψεις ξεχασμένων φασιστικών ρευμάτων όπως ο «Κοινωνικός Δαρβινισμός» θα επανέλθουν στο προσκήνιο.

Ως αναφορά τα Πανεπιστήμια το νέο δόγμα θα γκετοποιήσει αυτά που δε μπορούν να παράγουν την αριστεία τέτοιου τύπου ώστε να κεφαλαιοποιείται άμεσα η γνώση των αποφοίτων τους. Υποχρηματοδότηση, υπολειτουργία, παρακμή, ακόμα και περιορισμός του αριθμού των «προβληματικών» τμημάτων θα μπουν στην ημερήσια διάταξη. Τα δίδακτρα των φοιτητών θα είναι η μόνη διέξοδος χρηματοδότησης του όποιου κοινωνικού τους ρόλου αλλά ταυτόχρονα θα είναι και ο ταξικός τοίχος για τα τους φτωχούς και μεσαιούς. Η ειρωνεία είναι ότι αυτό όχι μόνο το γνωρίζουν αλλά το διατυπώνουν κιόλας στις διάφορες εκθέσεις των θεσμικών οργάνων προώθησης της Αγοράς, έτσι ενώ από τη μία την Αριστεία την διατυμπανίζουν ως πάγιο στόχο για όλα τα ακαδημαϊκά ιδρύματα τελικά διαπιστώνουν ότι: «[...] Δεν είναι δυνατόν όλα τα πανεπιστήμια να επιδιώκουν την αριστεία σε όλους τους επιστημονικούς κλάδους. Για το λόγο αυτό υπάρχει η τάση για διαφοροποίηση της αποστολής τους ανάλογα με τις δυνατότητές τους» [5]. Άρα οι αντιθέσεις αρίστων και μη θα είναι και μέσα στο ίδιο Πανεπιστήμιο, ακόμα και στο ίδιο Τμήμα.

Ίσως ο πιο δόκιμος τρόπος να περιγράψουμε το τι πρόκειται να επακολουθήσει είναι να διδαχθούμε από τις εξελίξεις στη μητρόπολη του καπιταλισμού, τις Η.Π.Α [3]. Εκεί ο ανταγωνισμός για τη χρηματοδότηση στηρίζεται στο μάρκετινγκ των Πανεπιστημίων. Η αξία μίας τέτοιας «βιομηχανικής μονάδας» καθορίζεται περισσότερο από τη δυσκολία εισόδου των υποψηφίων και την ιστορία του ιδρύματος, παρά από την ξεκάθαρη ποιοτική ανωτερότητα τους. Τα καλύτερα Πανεπιστήμια, όπως τα

Στάνφορντ και Χάρβαρντ, δέχονται μόνο το 10% των αιτήσεων με «διάφορα κριτήρια» αυξάνοντας έτσι τη δημοτικότητα του προϊόντος τους. Μόνο 35 Πανεπιστήμια δέχονται λιγότερο από έναν φοιτητή στους τέσσερις, ενώ τα πρώτα 100 δέχονται περίπου έναν στους δύο. Τα υπόλοιπα είναι ανοικτά σχεδόν σε όλους και έχει να κάνει με την «βιοποριστική» ανάγκη ενίσχυσης των εσόδων τους από δίδακτρα, αποτέλεσμα της τραγικά ασύμμετρης χρηματοδότησης η οποία δεν εγγυάται την ποιότητα της παρεχόμενης εκπαίδευσης από όλα τα ιδρύματα. Είναι χαρακτηριστικό ότι μέσω της «αξιολόγησης» νομιμοποιείται και ηθικοποιείται η παροχή πόρων στα καλύτερα ιδρύματα τα οποία όμως αντιπροσωπεύουν το 1-2% του συνόλου. Έτσι το 2006, το μισό της αύξησης των ιδιωτικών χορηγιών ενίσχυσε τα 10 καλύτερα –ήδη– εξοπλισμένα Πανεπιστήμια. Είναι εμφανές ότι απογυμνώνεται και η πολιτική «αξιολόγησης» των ιδρυμάτων η οποία στοχεύει ξεκάθαρα στην αντίχρεση υψηλών επιπέδων Αριστείας και μόνο.

Η διατελούμενη μετάλλαξη του εκπαιδευτικού συστήματος βασίζεται λοιπόν στην αντικατάσταση του δόγματος «ανταποδοτικότητα» της εκπαίδευσης προς την κοινωνία μέσω της ενίσχυσης του κοινωνικού ιστού, με αυτό της «αριστείας και ανταγωνιστικότητας». Ο νεοφιλελευθερισμός εγκαταλείπει τις μακροχρόνιες επενδύσεις στο κοινωνικό σύνολο και επικεντρώνεται στις κοντοπρόθεσμες, ει δυνατόν άμεσες, επενδύσεις στην εκπαίδευση-έρευνα. Η Αριστεία είναι μια ισχυρή ένδειξη άμεσου και υψηλού κέρδους. Τα ιστορικά παραδείγματα διδάσκουν ότι η μείωση των μακροχρόνιων κοινωνικών επενδύσεων ταιριάζουν σε περιόδους παρακμής, όσο μεγαλύτερη η μείωση τόσο μεγαλύτερη και η επιτάχυνση προς την κατάρρευση ενός κοινωνικο-οικονομικού συστήματος. Στη φρασεολογία των δυνάμεων της Αγοράς οι οποίες μιλάνε για «αξιοκρατία» και «επιβράβευση της επίδοσης» διαφωνούμε στο βασικότερο: ότι τα τοποθετούν πριν και πάνω από την συνολική ευημερία της κοινωνίας. Τελικά, καταλήγει κανείς ξανά στη μεγαλειώδη αντίφαση του καπιταλισμού που θέλει να προοδεύει παράγοντας ασταμάτητα χωρίς να επενδύει στη συνοχή των κοινωνιών η οποία μπορεί και να αποσβαίνει σε ένα βαθμό τις βίαιες αναταράξεις της ίδιας της φύσης της καπιταλιστικής παραγωγής.

Ο Διαφαινόμενος Καταμερισμός Εργασίας στην Παγκοσμιοποιημένη Οικονομία της Αριστείας

Αυτό το πλαίσιο ορίζει τη φασίζουσα ιδεολογική βάση της νέας μετάλλαξης των όρων και σχέσεων παραγωγής, η «Παγκοσμιοποιημένη Καπιταλιστική Οικονομία της Γνώσης» θα μετατραπεί στην ακόμα πιο αντιδραστική «Παγκοσμιοποιημένη Καπιταλιστική Οικονομία της Αριστείας-Καινοτομίας». Τα βασικά χαρακτηριστικά της νέας οικονομίας καθορίζονται από τη νέα μετρική αξίας για κάθε ανθρώπινη δραστηριότητα: «το παγκόσμιο μέτρο της Αριστείας». Η γνώση μετράται σε «επίπεδα Αριστείας», η εργασία και η σκέψη σε επίπεδα «Αριστείας» ή «Καινοτομίας», επιδιώκοντας έτσι το τελειωτικό χτύπημα, μια καθολική ακύρωση του αξιακού μεγέθους της ανθρώπινης εργασίας. Από ζωντανό αντικειμενικό κεφάλαιο το οποίο έχει συγκεκριμένα χαρακτηριστικά και μετράται χρονικά, σε μια μηχανιστική διαδικασία που χαρακτηρίζεται από «μηδαμινή αριστεία» άρα και μηδαμινής αξίας. Με απλά λόγια, και μιλώντας μεταφορικά, αυτό που εγκαθιδρύεται είναι ένας «παγκόσμιος πρωταθλητισμός» όπου όλοι θα πρέπει να συμμετέχουν με τους όρους που διαμορφώνονται από την Αγορά και τις ανάγκες της, αγνοώντας τις ιδιαιτερότητες, τη διαφορετικότητα κάθε κοινωνίας ή ατόμου. Ο σκέτος αθλητισμός, της προσπάθειας, της συνέπειας, των αξιών, στο εξής θα ανταμείβεται μόνο από τις ουράνιες θεότητες στη μεταθανάτιο ζωή!

Το ντόμινο που θα προκληθεί από το πέρασμα σε μια τέτοια εποχή ακόμα πιο ασύμμετρης κοινωνικής ανάπτυξης θα έχει μοιραία τραγικές επιπτώσεις στις δυτικές κοινωνίες. Η επιλογή έχει γίνει: «θα προχωρήσουμε με τους καλύτερους, με τους παγκοσμίως άριστους», λέει η νεοφιλελευθερισμός, “the first is the best and fuck the rest” μεταφράζουν οι προοδευτικές δυνάμεις! Πρόκειται για την πλήρη απαξίωση των ανθρώπινων χαρακτηριστικών που συναντώνται στον μέσο άνθρωπο και η υπερθεμάτιση των ειδικών ανώτερων επιδόσεων. Ένας πνευματικός ρατσισμός που δεν τον ενδιαφέρουν οι

παραδοσιακές αναφορές στο χρώμα δέρματος, την εθνική καταγωγή και βασίζεται στις αξίες της Αγοράς. Ο νέος καταμερισμός εργασίας είναι το πιο τρομακτικό ζήτημα για την εργαζόμενη τάξη παγκόσμια. Ούτε η ικανότητα, ούτε και η γνώση από μόνες τους θα κατοχυρώνουν κάποιο δικαίωμα στην εργασία, δικαίωμα στην επιβίωση ανάμεσα στους «πρωταθλητές». Συζητάμε για την σύσταση μιας παγκόσμιας εργαζόμενης ελίτ η οποία πλήρως υποταγμένη στο διεθνοποιημένο Κεφάλαιο θα σχεδιάζει και θα καθοδηγεί την παραγωγή που θα υλοποιούν οι εγχώριες μάζες πληβείων.

Βέβαια, όλη η διαχείριση του εργαζόμενου δυναμικού θα γίνεται με χρηματιστηριακούς όρους όπου η παύση της πρωτοπορίας θα σημαίνει και βουτιά των «μετοχών» ενός εργαζόμενου. Φυσικό όμως, είναι ο εργαζόμενος να φθείρεται πολύ ταχύτερα ως προς το επίπεδο αριστείας και καινοτομίας του σε σχέση με τη φυσική του φθορά. Περιορίζεται έτσι και ο χρόνος εργασίας για έναν άνθρωπο, στον χρόνο που θα μπορεί να αντέχει αυτόν τον ανταγωνισμό της αριστείας. Σε κάθε περίπτωση το αναπτυξιακό δόγμα αριστεία-καινοτομία σημαίνει: α) συντομότερος παραγωγικός κύκλος, β) ταχύτερη κεφαλαιοποίηση της υπεραξίας της εργασίας, γ) αμεσότερο κέρδος. Για τον εργαζόμενο σημαίνει ταχύτερες ταλαντώσεις ανάμεσα στις καταστάσεις εργασία-ανεργία-επανακατάρτιση. Συντομότερη παραμονή στην παραγωγική διαδικασία και αναλογικά πολύ μακρόχρονη παραμονή στο στάδιο της επανακατάρτισης-επανεκπαίδευσης λόγω της αναγκαιότητας της επίτευξης «αριστείας» πριν την επανένταξη στον παραγωγικό κύκλο.

του Αργύρη Καλογεράτου

Αναφορές

[1] Gerard de Selys, G. & Hirtt, N.: «Μαύρος Πίνακας. Αντισταθείτε στη ιδιωτικοποίηση της εκπαίδευσης». Θέματα Παιδείας, 6, Καλοκαίρι 2001, σ. 54.

[2] Εθνικό Συμβούλιο Παιδείας, «Η ευρωπαϊκή προοπτική των Ελληνικών Πανεπιστημίων», Δημερίδα, Αθήνα, 20-21 Νοεμβρίου 2006.

[3] Christopher Newfield, «Εκπαίδευση με σπόνσορα», Le Monde Diplomatique, 23 Σεπτεμβρίου 2007.

[4] Κυριάκος Ιωαννίδης, «Ο ταξικός χαρακτήρας της επιστήμης και οι αναδιαρθρώσεις στην τριτοβάθμια εκπαίδευση», Όμιλος Μελέτης της Επαναστατικής Θεωρίας (Μαρξιστικός Όμιλος Θεσσαλονίκης), 25 Φεβρουαρίου 2008.

[5] Συνάντηση της Ένωσης Ευρωπαϊκών Πανεπιστημίων (EUA), Μασσαλία, 1-4 Απριλίου 2004.